

Ομιλία Γιάννου Παπαντωνίου

**στην ημερίδα του ΚΕΠΠ,
υπό την αιγίδα του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη,
με θέμα:**

**«Μετανάστευση στην Ελλάδα:
Προκλήσεις και Πολιτικές»**

**Αμφιθέατρο Μεγάρου Καρατζά
Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος**

Τετάρτη 23 Ιουνίου 2010

Η σταδιακή απελευθέρωση στη διακίνηση κεφαλαίων και αγαθών διευρύνει τις ευκαιρίες για εργασία και καλύτερες συνθήκες ζωής σε άλλα μέρη του πλανήτη, ενισχύοντας έτσι τις μεταναστευτικές ροές προς τις οικονομικά αναπτυγμένες περιοχές.

Η παγκοσμιοποίηση καθιστά το φθηνό εργατικό δυναμικό έννοια σχετική. Πρώτον, μεγενθύνει το πεδίο της προσφοράς φθηνής εργασίας. Δεύτερον, διευρύνει τους τομείς αξιοποίησής της: από την ανειδίκευτη χειρωνακτική εργασία μέχρι την τεχνολογία Η/Υ και τηλεπικοινωνιών.

Η οικονομική μετανάστευση δεν αποτελεί καινούργιο φαινόμενο. Όμως, η κατάρρευση του Ανατολικού Συνασπισμού, οι συνεχιζόμενες ταραχές και αστάθεια στη Μέση Ανατολή, οι στρατιωτικές επεμβάσεις σε Ιράκ και Αφγανιστάν, αλλά και η άθλια οικονομική κατάσταση και οι διαρκείς εμφύλιοι πόλεμοι στην Υποσαχάρια Αφρική, έχουν προσδώσει εκρηκτικές διαστάσεις στο φαινόμενο της λαθραίας μετανάστευσης στην γειτονιά της Ελλάδας. Λαθρομετανάστες εισέρχονται με διάφορους τρόπους, αλλά η θάλασσα θεωρείται η σημαντικότερη πύλη εισόδου. Περιπτώ να ειπωθεί ότι, λόγω της παράνομης φύσης του, το μέγεθος του φαινομένου αυτού είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, με τα μόνα στοιχεία να προέρχονται από το σύνολο των συντοριακών συλλήψεων των δυνάμει λαθρομεταναστών. Υπολογίζεται ότι περίπου 100.000 μέ 120.000 λαθρομετανάστες διασχίζουν κάθε χρόνο τη Μεσόγειο, 35.000 εκ των οποίων προέρχονται από την Υποσαχάρια Αφρική, 55.000 από τη νότια και ανατολική Μεσόγειο και 30.000 από άλλες χώρες (κυρίως ασιατικές και χώρες της Μέσης Ανατολής).

Όλες οι νότιες ευρωπαϊκές χώρες αντιμετωπίζουν το φαινόμενο αυτό ως μείζον πρόβλημα, αφού ουσιαστικά είναι αναγκασμένες να λάβουν η καθεμία τα δικά της μέτρα, λόγω της πρακτικής ανυπαρξίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στη

συγκρότηση ενιαίου μετώπου για την αντιμετώπισή του. Η τουρκική, η αλβανική και η βουλγαρική μαφία, καθώς και μεμονωμένοι δουλέμποροι και «μεσάζοντες» από το Μαρόκο, την Αλγερία, την Ιταλία και την Ελλάδα δρουν σε πολλές περιπτώσεις σχεδόν ανενόχλητοι, με τη σιωπηλή ανοχή των επίσημων αρχών κάποιων κρατών, αψηφώντας ακόμη και όργανα της ΕΕ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η παρενόχληση και τελικά παρεμπόδιση της περιπολίας ελικοπτέρων της δύναμης FRONTEX στο Αιγαίο πριν από μερικούς μήνες από αεροσκάφη της τουρκικής αεροπορίας.

Η μεταναστευτική «αστοχία» της ΕΕ δεν οφείλεται μόνο στη δυσκολία της Επιτροπής να διατυπώσει ολοκληρωμένες λύσεις, αλλά κυρίως στην έλλειψη κοινής προσέγγισης στο ζήτημα της μετανάστευσης μεταξύ των μελών της Ένωσης. Είναι γεγονός ότι πολλές ευρωπαϊκές χώρες υιοθετούν προγράμματα προσαρμογής και αξιοποίησης των μεταναστών, ενώ άλλες δεν επιθυμούν να μεταβληθούν σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες και εμφανίζουν έντονες τάσεις ξενοφοβίας και ρατσισμού.

Σήμερα υπάρχουν δύο διαφορετικά «ζητήματα ασφάλειας» και επακόλουθες «επιταγές πολιτικής» στο δημόσιο διάλογο για την παράνομη μετανάστευση. Σύμφωνα με την άποψη που φαίνεται να κυριαρχεί, η λαθρομετανάστευση και οι υπερεθνικές προκλήσεις θεωρούνται «απειλή» για τη σταθερότητα και την ευημερία των ευρωπαϊκών κρατών και κοινωνιών και, κατά συνέπεια, πρέπει να αποτραπεί η παράνομη μετανάστευση όσο αποτελεσματικότερα γίνεται. Από την άλλη πλευρά, οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και υποστήριξης μεταναστών, αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις οι ίδιες οι κυβερνήσεις, επικεντρώνονται στην «ανθρώπινη ασφάλεια» ή στην ασφάλεια των δυνάμει μεταναστών. Από αυτή τη σκοπιά, η κύρια επιτακτική ανάγκη δεν είναι να αποτραπεί με κάθε τρόπο η λαθρομετανάστευση, αλλά να αποτραπεί η απώλεια ζωών, να προστατευτούν οι μετανάστες από τους δουλέμπορους και να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των γνήσιων προσφύγων.

Παρά τα περιοριστικά μέτρα και τον έλεγχο συνόρων, η μετανάστευση έχει αυξητικές τάσεις. Σήμερα όλα τα στοιχεία καταδεικνύουν ότι οι κοινωνίες με χαμηλή γεννητικότητα, για να αντέξουν τα προνοιακά-ασφαλιστικά συστήματα, θα αναζητούν μετανάστες. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, μέχρι το 2050, Γερμανία, Ιταλία και Ευρώπη συνολικά θα πρέπει να απορροφήσουν, αντιστοίχως, 180, 120 και 700 εκατομμύρια μετανάστες. Ταυτόχρονα, η φτώχεια στον αναπτυσσόμενο κόσμο ωθεί ανθρώπους στη φυγή, ενώ νέες προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή, γεννούν μεταναστευτικές ροές προς αναζήτηση φυσικών πόρων, καλλιεργήσιμων εδαφών και βοσκοτόπων.

Η μετανάστευση αποτελεί μία πραγματικότητα της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης εποχής την οποία πρέπει να ελέγξουμε, αλλά και στην οποία πρέπει να προσαρμοστούμε. Οι πολιτικές κατευθύνσεις θα πρέπει να εστιάσουν σε μια περισσότερο συνεκτική προσέγγιση της μετανάστευσης, της κοινωνικής συνοχής, της δικαιοσύνης και της ασφάλειας. Πρέπει να συνδέσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα με την ασφάλεια.

Χρειάζονται μηχανισμοί που θα διευκολύνουν την αξιοποίηση της συσσωρευμένης εμπειρίας για μια περισσότερο ανθρωποκεντρική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών που έχουν νόμιμα εγκατασταθεί στις ευρωπαϊκές χώρες και τη διαχείριση των αρνητικών επιπτώσεων της μετανάστευσης στις χώρες προέλευσης. Στο πλαίσιο αυτό, έμφαση πρέπει να δοθεί στην απορρόφηση της δομικής ανεργίας και στην αύξηση των δαπανών για εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση μέσα από την εξασφάλιση συνθηκών σταθερότητας και ανάπτυξης.

Ειδικότερα απαιτούνται:

- Σύνδεση μετανάστευσης και ανάπτυξης με ποιοτικούς δείκτες ευημερίας*

Τα εμβάσματα των μεταναστών είναι σημαντικά για τους ίδιους, τις οικογένειές τους και για την ανάπτυξη της χώρας τους. Το 2007, το ύψος των εμβασμάτων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες υπολογίστηκε στα 240 δισ. δολάρια. Στο Μπαγκλαντές, κατά την Παγκόσμια Τράπεζα, τα εμβάσματα μείωσαν τη φτώχεια κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες. Χρειάζονται, όμως, συμπληρωματικά:

 - μέτρα στήριξης των μελών της οικογένειας που μένουν πίσω, ώστε να αξιοποιούν παραγωγικά αυτό τον πλούτο για την εκπαίδευση των παιδιών και για μακροπρόθεσμες επενδύσεις.
 - πολιτικές ενθάρρυνσης στις χώρες καταγωγής για συμμετοχή των μεταναστών σε αναπτυξιακά προγράμματα από τη χώρα υποδοχής. Κατ' αυτό τον τρόπο, η διασπορά λειτουργεί και αξιοποιείται ως γέφυρα φιλίας μεταξύ χωρών.
- Αξιοποίηση του επιχειρηματικού κόσμου στο διάλογο και τις πολιτικές για τη μετανάστευση*

Αν και πρακτικά ο επιχειρηματικός κόσμος καθορίζει την ποσότητα και την ποιότητα του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού, εντούτοις ελάχιστα έχει αξιοποιηθεί στο διάλογο για τη διαχείριση της νόμιμης και την αποτροπή της παράνομης μετανάστευσης. Οι επιχειρήσεις είναι σημαντικοί εργοδότες και η ενθάρρυνση ή μη, από πλευράς τους, φαινομένων όπως η αδήλωτη εργασία των μεταναστών και η μη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών, έχει επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομίας.
- Στήριξη της οικογένειας γηγενών και μεταναστών*

Η αύξηση των μεταναστών δημιουργεί την ανάγκη για διεύρυνση των προγραμμάτων στήριξης της οικογένειας. Ο στόχος είναι διπλός: η

αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος και η ομαλή ένταξη της δεύτερης και τρίτης γενιάς μεταναστών στο κοινωνικό σύνολο.

- *Πολιτικές ένταξης και κοινωνικής συνοχής σε τοπικό επίπεδο*

Η κοινωνία των 2/3 δεν βρίσκεται μόνο μεταξύ αναπτυγμένου και αναπτυσσόμενου κόσμου. Στις πιο εύρωστες κοινωνίες συναντούμε γκέτο μεταναστών, ενώ και στις φτωχότερες χώρες υπάρχουν εξαιρετικά πλούσιοι άνθρωποι. Οι ανισότητες είναι κυρίως αισθητές στις πόλεις - πόλο έλξης εξωτερικής και εσωτερικής μετανάστευσης. Η αστυφιλία προχωρεί με γρήγορους ρυθμούς. Η πρωτοβουλία άμβλυσης των ανισοτήτων και εξασφάλισης πρόσβασης σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες για όλους ανήκει σε μεγάλο βαθμό στις τοπικές αυτοδιοικήσεις και κοινωνίες.

Οι παραπάνω προτάσεις δεν εξαντλούν το θέμα, ούτε παραγνωρίζουν ζητήματα όπως η σύνδεση προσφοράς και ζήτησης μεταναστευτικής εργασίας, η διασυνοριακή συνεργασία κατά της παράνομης μετανάστευσης και του οργανωμένου εγκλήματος που την καρπώνεται, οι πανδημίες, κλπ. Το στοίχημα της μετανάστευσης, για να κερδηθεί, πρέπει να ενταχθεί σε μια ευρύτερη πολιτική. Η σημερινή ημερίδα δεν πρόκειται να υποδείξει λύσεις σε όλα τα προβλήματα. Δημιουργεί, όμως, ένα πλαίσιο διαλόγου για την αναζήτηση αποτελεσματικών προσεγγίσεων σε δύο κρίσιμες παραμέτρους της μετανάστευσης: την ασφάλεια και την πολύπολιτισμικότητα.

Αν και τα τελευταία στοιχεία δείχνουν ότι η μετανάστευση σε περίοδο οικονομικής κρίσης μειώνεται, η ένταση των κοινωνικών προβλημάτων, και οι οικονομικές εξελίξεις που έχουν δρομολογηθεί δεν αφήνουν κανένα περιθώριο εφησυχασμού.